

Su Medeniyeti Şehir ve Şiir

Yusuf ÇETİNDAG¹

Özet

İlkçağlardan itibaren hayat su etrafında şekillenmiş; geçimden kazanca, felsefeden sanat ve edebiyata kadar birçok alanda su ile ilgili yorumlar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Antik Yunan felsefe ve sanatından ciddi anlamda etkilenen İslam medeniyeti şehadet alemini (algılanabilir alemi) Aristoteles'in anasır-ı erbaa teorisi çerçevesinde yorumlamıştır. Özellikle de Kuran-ı Kerim'de varlığın ortaya çıkışının suya bağlanması dört unsur ve su konusuna dikkatleri çekmiştir. Biz de makalemizde varlığını suya borçlu olan Bağdat-Herat-İstanbul ve bu şehirlerde doğan sanatlardan şiir ile su arasındaki ilgiye dikkatleri çekmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Su, Medeniyeti, Şehir, Bağdat, Herat, İstanbul, Şiir, Nakış

Water Civilization, City and Poetry

Summary

Life has shaped around water since antiquity; comments and evaluations about water have been made in many fields from livelihoods to earnings, from philosophy to art and literature. The Islamic civilization, which was seriously affected by ancient Greek philosophy and art, interpreted the realm of martyrdom (perceptible realm) within the framework of Aristotle's mainstream theory. In particular, the connection of the emergence of existence to water in the Quran has drawn attention to four element and the issue of water. In our article, we tried to draw attention to the interest between Baghdad-Herat-Istanbul and the arts born in these cities, between poetry and water.

Keywords: Water, Civilization, City, Baghdad, Herat, Istanbul, Poetry, Embroidery

Giriş

Bu makalede anahtarlarıyla su kavramı üzerinde durulacak; ilkçağlardan itibaren insanoğlu için önemi irdelenmeye çalışılacaktır. İnsanlık varlığın kaynağı olarak her zaman suyu

---

¹ Prof. Dr. ycetindag27@gmail.com

görmüş ve anasır-ı erbaa (dört unsur) arasında ona karşı pozitif ayrımcılık yapmıştır. Çok eski çağlardan Antik Yunan'a oradan İslamiyete kadarki tüm felsefe ve inançlarda ilk canlının sudan doğduğu düşüncesi her dönemde işlenmiştir. İlk canlının sudan doğmuş olması yanında var olan canlıların yaşamlarını devam ettirmeleri de suya bağlanmıştır. İnsanlık tarihinin en büyük medeniyetleri ve medeniyetin göstergesi olan şehirler kalıcıklarını devam ettirebilmek için sırtlarını şehirlere dayamışlardır. Bu medeniyetlerin en gençlerinden birisi olan İslamiyet çölde doğmuş olsa da hızlıca suyun peşine düşmüş ve ilk simge şehri olan Bağdat'ı Dicle Nehri'nin yanına kurmuştur. Canlılar, insanlar ve şehirlerden sonra edebiyatın da sudan etkilendiği ve suda yeşerdiği görülür. İslam medeniyetinin şiiri olan Divan şiiri bunun en canlı örneğidir.

1. Antik Felsefe ve İslamiyette İlk Oluş ve Su

Suya vurulan nakıştan bahsetmek varlığa vurulan nakıştan bahsetmek anlamına gelir. Yaratılış teorilerinin hemen hepsi varlığın suda nakışlandığını, yani varlığın kaynağının su olduğunu söyler. Yunan felsefesinde konuyu ilk dillendiren Thales'tir. Thales'e göre oluş ve yokoluş (kevn ü fesad) âleminde önce su vardı, bütün canlılar belli bir sırayla sudan doğdu. (Topdemir ve Unat, 2009: 17-18) İslam dünyasında da benzer bir yaklaşım sözkonusudur. Yaratılış zincirinde ilk yaratılan insan Hz. Âdem iken oluş ve yokoluş dediğimiz şu görünen âlemde ilk yaratılan unsur sudur. "Allah melekleri sudan yarattığı rüzgârdan, Âdem'i sudan yarattığı topraktan, cinleri sudan yarattığı ateşten yarattı." (Bursevi, 2005: 283) Hadis-i Şerif'te: "Allah'ın ilk yarattığı şey bir cevherdir. Allah ona heybet nazarıyla baktı da o cevher eridi, titredi ve su oldu. Sonra rahmet nazarıyla baktı da yarısı dondu. İşte ondan Arş'ı yarattı. Sonra Arş titremeye başladı. Allah onun üzerine Lâ ilâhe illallah Muhammedü'r-resûlullah yazdı, arş sakinleşti. Suyun ise kıyamet gününe kadar titreyip durduğunu görürsün. Sonra dalgaların birbirine vurmasından sıkışmış dumanlar ve köpük oluştu. Onlardan tabaka tabaka yer ve gökleri yarattı. Göklerle yer bitişik idi. Allah arasında bir rüzgâr yarattı ve ikisini birbirinden ayırdı." (İbn Arabî, 2001:68) "Bütün canlıları sudan yarattık." (Enbiya, 30) Hz. Mevlana suyun diğer unsurlardan farkına dikkat çekerken şöyle seslenir: "Tatlı su, ruhun kız kardeşidir; göl içine girince sarı, acı ve bulanık oldu." (*Âb-ı hoş k'o rûh râ hemşîre şod/ Der gadîrî zerd ü telh ü tîre şod*) (Rumi, 2019: 1308) Demek ki su da ruh gibi girdiği yere hayat verir. Çünkü su, Allah'ın *Muhyî* ismine mazhardır. Bu yüzden ruhun kızkardeşidir, yani onunla aynı kaynaktan süt emmiştir.

2. Su ve Medeniyet

Şark-İslam medeniyeti için yakıştırılan tariflerden birisi de *su medeniyetidir*. (Doğan, 2004:5) Bitkiler, hayvanlar, insanlar, kısacası canlı-cansız tüm varlığa ruh üfleyen su; canlı birer organizma gibi kabul edilen medeniyetler için de önemlidir ve hatta suya medeniyetlerin âb-ı hayatı (ölümsüzlük suyu) bile diyebiliriz. Yani canlılar kadar medeniyetler de suyla hayat bulmuş ve suya yakınlığı derecesinde ömrüne ömür katmıştır.

Bu açıklamadan sonra konumuza “Doğunun bu büyük medeniyetine niçin su medeniyeti ismi çok yakışmaktadır?” sorusuyla dönelim. Şark-İslam medeniyeti, çok kısa zamanda önündeki en amansız engelleri aşarak gidebildiği en uzak diyarlara ve gönüllere ulaşmış; çok kısa bir zaman diliminde bir taraftan Çin seddine aşarken, bir taraftan da gönüllerdeki ve kafalardaki engelleri aşmıştır. Bu medeniyet akıp giden su misali insanları görünen-görünmeyen tüm kirlerden arındırmış; kötü alışkanlıklardan kurtarmış ve kendisi gibi berraklaştırmıştır. Yine bu medeniyet güneş ışığını yansıtan su misali en kesif karanlıkların üzerine gitmiş; zulmeti nura çevirmiş ve susuzluktan kırılan ve suya hasret kalan dudaklara cennet ırmakları gibi canlılık vermiştir. Öldü gitti denen gönüllere canlılık vermiş; suya hasret duyan toprak misali, nisan yağmuru olmuş ve varlığa *basü bade'l-mevt* (öldükten sonra dirilme) yaşatarak ikinci bir hayat üflemiştir. (Buhari, 1972: 39/3)

3. Su ve Şehir

Medeniyetler için su vazgeçilmez olsa da su kadar vazgeçilmez diğer bir medeniyet göstergesi de şehirdir. Yani medeniyet ile suyun yanına şehri de katınca yeni formülümüz *su-medeniyet-şehir* üçlemesine dönüşmüş olur. Şark-İslam medeniyeti bağlamında “su-medeniyet-şehir” ilişkisinin herhalde en güzel örnekleri *Bağdat-Herat-İstanbul* olsa gerektir. Şark-İslam medeniyetinin ilk simge şehri Bağdat iken Türk-İslam medeniyetinin birbirinin devamı olan iki simge şehri vardır: Herat ve İstanbul. (Çetindağ, 2003: 19) Bu medeniyetin onlarca şehri varken niçin bu üç şehri seçtik? Bu üç şehri diğerlerinden farklı kılan unsurlar nelerdir?

3.1. Bağdat

Abbasilerle beraber Dicle Irmağının kenarına kurulan Bağdatla medeniyetin ilişkisini “*İslam medeniyetinin Bağdatı*” ya da “*Bağdatın İslam medeniyeti*” şeklinde tanımlayabiliriz. Çünkü

Bağdat bütün kurumlarıyla ve görüntüsüyle İslamın öngördüğü yaşam biçiminin veya “maddi-manevi güzel kılma ülküsünün” en canlı örneği ve resmiydi. Ve yine Bağdat ilim yuvalarıyla, hanlarıyla, hamamlarıyla, şadırvanlarıyla, ibadet yerleriyle, çok dilliliği ve kültürlülüğüyle, kütüphaneleriyle, düşünce ve tartışma okullarıyla, şiir dinletileriyle, sanat okullarıyla, konak ve saraylarıyla, ticaretiyle, kısacası tüm benliğiyle “*İslam medeniyeti nedir, nasıl temsil edilir? Yaşandığı zaman neler olur? Yaşandığı yerlerde nasıl bir manzara ortaya çıkar?*” gibi soruların ilk ve en ciddi cevabıydı. X. yüzyıldan sonra Bağdat’ı Tebriz, Şiraz, Semerkant, Herat ve İstanbul takip etti. (Çetindağ, 2006: 33)

3.2. Herat

Aslında her üç şehir de kelimenin tam anlamıyla *toprağa düşen rahmet* veya *suya vurulan nakış* misali aklı zorlayacak ve hatta hayale durgunluk verecek nitelikteydi. Bağdat’ın suyla olan beraberliği İslam medeniyetinin Rönesansını, Herat’ın suyla beraberliği Türk medeniyetinin ilk Rönesansını, İstanbul’un suyla beraberliği ise hem Türk medeniyetinin hem İslam medeniyetinin en son ve en mükemmel neticesini doğurdu; Doğuyu da Batıyı da kendine hayran bıraktı. Bu yüzden *su medeniyetinin* bu üç büyük temsilcisi arasında *suya vurulan en mükemmel nakış* ünvanını temsil eden, geçmişten geleceğe taşıyan ve bütün ihtişamıyla ayakta kalmayı başaran tek şehir İstanbul’dur, desek çok abartmış olmayız.

Çünkü hem Bağdat’ın hem de Herat’ın bahtı (kadersizliği desek daha doğru olur) kararmış; ölümsüzlük suyundan yoksun kalan gülleri solmuş, mamurken viran olmuş ve ilkbaharı sonbahara dönmüştü. Her iki şehri de üzerlerinde gezen kara bulutlar harabeye çevirmişti. Bağdat Abbasiler ve Selçuklular döneminde altın çağını yaşarken, Herat XV. yüzyılda Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevai’nin gayretleriyle eğlence ve sanat şehri olarak resmedilmişti.

3.3. İstanbul

Bağdat, Dicle Nehri’nin bereketiyle adeta Sinbad’ın masal şehrine dönerken; Herirud ırmağının iki yanında kurulan Herat; saray, konak, medrese, kanal, han ve hamamlarıyla İslam dünyasının gözbebeği olmuş ve seyyahların gözlerini kamaştırmıştı. Gökyüzünde parlayan bir çift yıldız ya da deryada saklı çift incili istiridye misali göz kamaştıran ve hayranlık uyandıran her iki şehir çok geçmeden kem gözlerin kahrına uğramış ve sırları dökülen ayna misali karanlığa mahkum olmuştu. Diğer bir ifadeyle parlak bir yıldızken

Su Medeniyeti Şehir ve Şiir

sönmüş, dürr-i yetimken (en kıymetli inci) dürrü (inciliği) gidip de yetimliği kalmıştı. Bundan dolayı bütün ihtişamıyla ayakta kalan tek şehir İstanbul demek zorunda kaldık. Su medeniyetinin üçüncü nakışı olan İstanbul'un üstünde zaman zaman kara bulutlar dolaşsa ve büyük zararlar görse de öncekiler kadar örselenmemiştir.

4. Su ve Şiir

Yukarıda da değindiğimiz gibi Şark-İslam medeniyetine *su medeniyeti* denmesinin tek sebebi *medeniyet-su-şehir* ilişkisi ya da şehre su nakışının vurulması değildir. Diğer bir ifadeyle su; mimari, bezeme sanatları ve edebiyat gibi diğer alanlara da yoğun bir şekilde tesir etmiş ve bu alanlara da sudan nakşedilmiştir. Meseleye edebiyat ve özellikle de şiir açısından bakacak olursak konumuzla birebir örtüşen onlarca beyit ve mısraya rastlarız. Bu şiirlerde suya karşı büyük bir özlem duyulduğu, su etrafından çok orijinal mazmun ve hayallerin kurgulandığı görülür. Birkaç örnek verelim:

“Yazık ki sevgili gitti ve onun gözüne çizilen ayvatüyelerinin hayali su üzerine yapılmış nakış gibidir.”

Aşık, sevgiliyi görür ya da bir süreliğine de olsa onunla vuslat yaşar ve sonra ayrılmak zorunda kalır. Ancak sevgili gitse de sevgilinin ayvatüyelerinin hayali aşığın gözüne yapışıp kalır, bir türlü gitmez. Şair, ayvatüyelerinin hayalinin gözde kalmasını suya yapılan resim şeklinde yorumlar. Ayvatüyü anlamına gelen *hat* kelimesinin ikinci anlamı olan yazı ile tahrir ve nakış arasında iham-ı tenasüp vardır. Buna göre sevgilinin hayali aşığın gözüne yazılmış, yani kazınmıştır. Sevgilinin hayalinin göze resmedilmesi rengârenk olan eski minyatür sanatını ya da sevgilinin portresinin çizilmesini hatırlatır. Aslında sevgili aşığın su aynası gibi olan gözünün karşısında durmuş, yani ona aksetmiş ve sonra gitmiştir. Ancak bu ayna öyle bir aynadır ki ona bir kez bakan sevgili gitse de sevgilinin yansımını tutup hapsetmiştir. Hayalin gözyaşına nakşedilmesi gözleri yaşaran aşığın baktığı her yerde sevgiliyi görmesine de sebep olur. Çünkü gözleri buğulanan birisi etraftaki varlıkları olduğundan farklı görebilir, yani hayal görebilir. Zaten aşığın sevgiliyi bir daha görmesi suya çizilen nakış misali hayalden öteye geçmeyecektir. “Suya nakış yapmak” deyimindeki kinaye sanatıyla hem sevgilinin gözdeki su (gözyaşı) aynasına yansıdığına işaret edilmiş, hem de bundan sonra sevgiliyi görmenin imkânsızlığı anlatılmaya çalışılmıştır. Tasavvufî açıdan düşünülünce sevgili: Mutlak Güzel, ağlamaklı göz: aşığın gözü, ayvatüyelerinin hayali veya nakışı: kesret (çokluk âlemi) ve su da zulmet (karanlık) olur. Bu kurgulamaya göre Mutlak Güzel olan Allah, su aynası gibi olan kâinata yansımış ve Hak aşıkları bu yansımayı görünce ayrılık

acıısıyla inlemekten kendilerini alamamışlardır. Dolayısıyla varlığı suya vurulan nakış gibi görmekten ve Mutlak Güzeli hatırlayıp vuslat arzusıyla ağlamaktan başka çare yoktur. Diğer bir ifadeyle bir açıdan bakıldığında koskoca bir hiç gibi görülen varlık, başka bir açıdan Hakka ayna olması itibariyle çok kıymetlidir. Çünkü Hakkın anlaşılmasına ve bilinmesine vesile olmuştur. Sonuç olarak “nakş-ber-âb” tamlaması bir taraftan geçici olmak ve kaybolup gitmek anlamlarına gelirken diğer taraftan gizli olana işaret etmek, başkasını yansıtmak anlamına gelir. Özellikle de başkasını yansıtmak, yani ayna olmak anlamını hatırlatır ki aynadaki görüntü, görüntü itibariyle yok olmaya mahkûmken aynaya yansıyan açısından sonsuzluğu işaret eder:

Efsûs ki şod dilber ü der-dâde-i giryân

Tahrîr-i hayâl-i hat-ı o nakş-ber-âb est (Hafız, 2011)

“Sevgilinin kavuşma hayali gözümdeki suya (gözyaşı) nakış vurur. Ancak nereme bakarsan bak, sevgilinin ayrılık acısıyla doludur.”

Sevgili aşğın gözünde tüter ve kavuşmayı hayal eden âşık gözyaşlarına hâkim olamaz. Ancak bu yaşlarla beraber kavuşma hayali de akar, yani bu suya kavuşmanın nakışı vurulmuştur. Ancak dışarıdan bakan biri aşğın neresine bakarsa baksın, ayrılıktan başka bir görüntü görmez. Bu, birkaç farklı şekilde anlaşılır; birinci anlama göre kavuşma hayali suya nakış vurduğu için dışarıdan bakan onu görmez. Aksine dışarıdan bakan dışa baktığı için bedenimdeki ayrılık acısını görür. Göz, gönlün aynası olduğu için içimdeki kavuşma hayalinin resmini göremez. Hâlbuki ben nereye baksam hep sevgiliyi görürüm. İkinci anlama göre suya vurulan bu nakışı her bakan farklı bir şekilde yorumlar. Aşık, aşkından dolayı her baktığı yerde, hatta suda bile kavuşma nakışını görürken, başkaları bunu ayrılık olarak yorumlayabilir. Üçüncü anlama göre ise bütün organlarım ayrılık endişesiyle inlerken, gözüm kavuşma hayalini suya nakşetmektedir. Yani gözüm hayal görmekte, akli bir karış havada olan birisi gibi kendini kandırmaktadır. Gözümün kendinden -benden- haberi yoktur:

Gözümde vaslı hayâli suda urur nakşı

Velî nireme baharsan anun firâkı tolu (Kadı Burhaneddin, 1980)

“Ey padişah! Siyah beninin danesinin yansıması gözümdedir. İyi vatan tutsa da temeli su üstündedir.”

Âşık sevgiliyi görür görmez, onun benlerine hayran kalır ve gözlerini ondan alamaz. Çünkü sevgili ülkeler fetheden bir padişah, beni de aşğın gözbebeğini ele geçiren bir askerdir. Her ne kadar benler aşğın gözlerini ele geçirse ve fethedilecek en iyi yeri fethetmiş gibi görünse de kendine ve aşğın gözlerine fazla güvenmemesi gerekir. Çünkü gözlerin temeli su olduğu için sağlam değildir. Kinaye sanatıyla bir taraftan gözbebeğinin -ben- üstündeki suya, diğer

Su Medeniyeti Şehir ve Şiir

taraftan da suya vurulan resimin geçiciliğine işaret edilmektedir. Sevgilinin aşkın gözündeki su aynasına yansıyan beni, suya vurulmuş resim misali kaybolup gitmeye mahkûmdur. Ayrıca siyah ben, kesreti (çokluk âlemi) ve buğday tanesine aldanıp da tuzağa düşen kuşları hatırlatır. Kesret dışarıdan bakılınca güzel gibi görünse de aslında temeli su üstünde olan dayanıksız yapıya veya su üstüne vurulan nakışa benzer:

Dâne-i hâl-i siyâhın aksi çeşmimde şehâ

Hoş vatan tutmuş velî bünyâdı âb üstündedir (Necati, 2000)

“Su, zaman zaman yüzüne aşık olan beni taklit ederek diyar diyar gezen avare ve perişandır.”

Su, zaman zaman aşığı taklit etmekte ve ilden ile gezmektedir. Demek ki bu seferki telmih Kerem’edir. Çünkü ilden ile gezen aşık Kerem’dir. Yine hüsn-i talil sanatıyla suyun akışı aşıklığına bağlanır. Ayrıca “dem-be-dem taklîd” denirken aşkın nefes alıp vermesiyle suyun akışı arasındaki ses benzerliğine işaret edilmiştir. “Dem-be-dem” ve “ilden ile” ifadeleri akarsuların kenarındaki şehirlerin belli aralıklarla kurulduğuna; “seyr eder” ifadesi ise suyun seyyahlığı yanında Kerem gibi il il gezerek güzellere baktığına ve dolayısıyla sevdiğini aradığına işaret eder. Diğer taraftan “akarsular şehirlere uğruyor” diyen şair, önce şehirler kurulmuş da sonra akarsular gelmiş imajı vermektedir:

Dem-be-dem taklîd idüp ben ‘âşık-ı dîdâra su

Seyr ider ilden ile şûride vü âvâre su (Zati 1219G)

“Seni bazen bahçede bazen de çölde arar. Su, bu aşkla kendini yollarda parça parça eder.”

Hüsn-i talil sanatıyla suyun şehirlerden, çöllerden ve bahçelerden geçmesinin sebebi sevgiliyi aramaktır. Ayrıca “yollarda pâre pâre eylemek” hem üzüntüden perişan olmasını ve dövünmesini hem de akarsuların kollara ayrılarak yoluna devam etmesini anlatır ki bu da kinaye sanatı yapıldığını gösterir. Tasavvufî açıdan bakılınca su, her baktığı yerde Allah’ın zatını görebilecek mertebeye yükselmiş bir aşıktır. Bu mertebeye ise ruhanî aşk mertebesi denir. Bu mertebedeki aşıklar nereye bakarlarsa baksınlar sevdiklerinden başkasını görmezler. Allah’ın zatını görmek isim ve sıfatlarının tecellisini görmek anlamına gelir, yoksa Hakkın zatını bilmek ve görmek imkânsızdır:

Zâtını geh gülşen içre gâhî sahrâda arar

Kendin eyler ‘aşkıla yollarda pâre pâre su (Fasihi 283G)

“Hakikat ve mecaz olarak bizler bu bölgede iki şehriz. Havamız ve suyumuz birbirine uygun, sınırimız birdir.”

Arsa, meydan, alan anlamına gelir ve hakikatle mecaz aynı bölgede yer alan ve sınırdaş olan iki komşu şehre benzetilir. Bu iki komşu şehrin diğer bir özelliği de havasının ve suyunun aynı olmasıdır. Yani hangi açıdan bakılırsa bakılsın hakikat şehri ile mecaz şehrini birbirinden

ayırarak imkânsızdır. Bu iki şehrin sakinleri aynı iklimde aynı havayı solumakta ve aynı sudan içmektedir. Birkaç örnek verelim. Mesela insanda ruh hakikat şehrine, beden mecaz şehrine mensuptur, ancak bu ikisi birbirine öylesine bağlıdır ki dışarıdan bakan birisi ikisini birbirinden ayıramaz. Ancak dikkatli bakan birisi bu ikisinin çok farklı olduğunu ve birisinin ruhlar alemine, diğersinin ise toprak alemine ait olduğunu bilir. Sonuç olarak mecaz-hakikat birliği ve benzerliği zahirle sınırlı olup batında çok büyük farklar olduğu açıktır:

Bu ‘arsada iki şehrüz hakikat ile mecâz

Muvafık âb u hevâmız hudûdumuz birdür (Nabi 78G)

Sonuç

Sonuç olarak su eski felekiyyat (astronomi ve astroloji) ilminde varlığın oluş serüveni dokuz baba (dokuz felek), dört ana (hava, su, toprak ve ateş) ve üç oğul (cansızlar, bitkiler ve hayvanlar) şeklinde gerçekleşir. Bu oluş serüveni içinde ikinci mertebenin en önemli unsuru hiç şüphesiz sudur. Su her ne kadar ikinci mertebenin bir parçası olsa da ilk yaratış sudan olmuştur. İlk yaratış kadar ilk yaratıştan sonraki gelişmelerden kabul edeceğimiz medeniyet, şehir ve şiir de sudan beslenmiştir. Zira medeniyetler kadar şehirler ve şehirlerde doğan sanat ve edebiyat da sudan ilham almıştır.

Kaynakça

Sahîhi'l-Buhârî, (1972). *Kitabü't-Tefasir*, Kâhire: Daru't-Tefsir Yayınları.

Bursevi, İ.H. (2005). *Ruhu'l-Beyan*. Bursa: Erkam Yayınları.

Çetindağ, Y. (2003). Orta Asya ile Osmanlı Devleti Arasındaki Kültürel İlişkiler. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5, 18.

Çetindağ, Y. (2006). *Ali Şir Nevai'nin Osmanlı Şiirine Etkisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Doğan, M.S. (2004). *İslam Su Medeniyeti ve Konya Suları*. Konya: Nüve Kültür Yayınları.

Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*. İstanbul: İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Fasihi Ahmed Dede (2001), *Fasihi Divanı*. (Haz: Mustafa Çıpan), Ankara: MEB Yayınları.

Gölpınarlı, A. (2011). *Hafız Divanı*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Su Medeniyeti Şehir ve Şiir

İbn Arabî, (2001). *Tedbîrat-ı İlâhiye*. (Şerh: Ahmed Avni Konuk) İstanbul: İz Yayıncılık.

Kuran-ı Kerim, *Enbiya Suresi*. 30.

Nabi, (2011). *Nabi Divanı*. (Haz: Ali Fuat Bilkan), Ankara: MEB Yayınları.

Rumi, M.C. (2019). *Mesnevi-i Şerif*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Tarlan, A.N. (2000). *Necati Bey Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Topdemir, H.G. ve Unat, Y. (2009). *Bilim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Zati, (1970). *Zati Divanı*, (Haz: Ali Nihat Tarlan), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.